

N. F. S. Grundtvigs tanker om ”den ligesaa inderlige som trøstelige og glædelige Forbindelse mellem Magt og Kiærlighed”.

En vigtig del af det teologiske univers hos N. F. S. Grundtvig (1783-1872) var hans tanker om sammenhængen mellem kærligheden, magten eller kraften og sandheden eller den sande viden. Disse tanker findes i rigt mål i hans prædikener, men også i hans mange værker om samfund, dannelse og kirkepolitik. Grundtvigs prædiken ”7de Søndag efter Trinitatis 1840” er et godt eksempel på hans sammenkædning af ”Sandhed”, ”Kraft” og ”Kiærlighed”. I denne prædiken taler Grundtvig om ”det levende Baand” mellem ”Magt” og ”Kiærlighed”, om ”den ligesaa inderlige som trøstelige og glædelige Forbindelse” mellem ”Magt” og ”Kiærlighed” og om ”den fuldkomne uopløselige Forbindelse” mellem ”Magt” og ”Kiærlighed” (GPV I, 435, 434, 436 – GPV = Jette Holm (ed.), Grundtvig. Prædikener i Vartov I-VII 2003, 2007).

Grundtvig indleder sin prædiken med den betragtning, at når den faderlige autoritet ”aabenbarer” sine ”underlige Gierninger”, er det en samtidig manifestation af den faderlige magt og kærlighed (GPV I, 432). Disse to aspekter af den faderlige gerning er nøje forbundne og kan og bør derfor ikke adskilles.

Grundtvig prædiker over evangelieteksten om bispisningen af de 4000 mand med de syv brød (Markus 8, 1-9). Om denne mægtige gerning siger han i begyndelsen af sin prædiken følgende:

Over saadanne Gierninger læse vi tit at Øienvidnerne forfærdedes, og det maa ei forundre os, thi naar nu Ingen forfærdes over dem, kommer det kun af, at man enten ikke troer dem, eller troer tillige paa Hans [Faderens eller Sønnens] mageløse Kiærlighed, som gjorde dem, thi i begge Tilfælde bortfalder naturligviis Frygten, der kun indfinder sig, naar vi see Tegn paa en Overmagt, hvoraf vi snarere vente os Ondt end Godt (GPV I, 432).

Grundtvigs tanke kan forklares således: Når de små og svage konfronteres med den overlegne mirakuløse faderlige gerning, bør de blive slået af frygt, angst eller forfærdelse. En sådan adfærd ville være en passende reaktion og en handlemåde, som ville udspringe af en sand og passende umiddelbar viden om virkeligheden. Når de små og svage bliver konfronteret med en sådan magtdemonstration af dem, som er langt større og mægtigere, er der meget gode grunde til, at de små og svage skulle føle frygt og angst. De små og svage har nemlig ikke umiddelbart ifølge Grundtvig nogen god grund til at forvente, at de store og mægtige vil vise dem noget hensyn eller nogen godhed.

Grundtvigs prædiken ”7de Søndag efter Trinitatis 1840” handler i høj grad om, hvordan der har bredt sig en helt upassende ånd i Danmark og i Europa i årene forud for 1840. I det ovenstående citat forklarer Grundtvig situationen således: Nutidens mennesker føler ingen frygt og rædsel, som de ifølge Grundtvig egentlig burde, når de konfronteres med den mægtige faderlige magtdemonstration. Grundtvig forklarer dette forhold på to måder, hvoraf den ene forklaring er, at nutidens mennesker har en bestemt opfattelse af kærlighed, især af Guds kærlighed og af Jesu kærlighed, som bevirker, at de overser det frygtindgydende i den faderlige magtdemonstration. De handler ud fra en naiv tro på noget, som de kalder kærlighed, og de handler og reagerer ikke ud fra en sand eller realistisk viden om den virkelige verden.

Grundtvig formulerer i denne prædiken en omfattende samtids- og kulturkritik. Det moderne menneske omkring 1840 har ikke længere nogen sand forståelse eller viden om nødvendigheden af magt, autoritet og faderlighed. Når moderne mennesker konfronteres med den naturlige og nødvendige faderlige autoritet, reagerer de irrationelt. Enten reagerer de med en ”slavisk” (med

Grundtvigs udtryk senere i denne prædiken) og blind underkastelse, eller de søger på en irrationel måde at tilintetgøre den naturlige og nødvendige faderlige overmagt. Med det sidste udtryk refererer Grundtvig til de voksende liberale politiske bevægelser i Danmark og i Europa efter julirevolutionen i 1830:

Vor Tids Mennesker har sædvanlig en Frygt for Alt Mægtigt, der grændser til det Latterlige, saa hvor Over-Magten, som hos Jordens Konger og Fyrster, er øiensynlig, der enten kaste de sig sædvanlig i Støvet for den, eller stræbe med samlet Styrke at nedbryde den (GPV I, 432-433).

Grundtvigs tanke i denne prædiken er - lige som senere i *Den christelige Børnelærdom* - at der er en nøje og uløselig sammenhæng mellem kærlighed og magt. Det, som er ulykken hos samtidens mennesker, er, at de "sædvanlig" adskiller og modstiller magt og ret eller magt og kærlighed, men ifølge Grundtvigs tanke skal mennesker netop ikke adskille magt og ret eller godhed og magtbesiddelse, men snarere tværtom indse, at disse størrelser dybest set er et og det samme, en enhed og helhed:

Hvad Gud har sammenføiet, skulde Mennesket aldrig adskille; men det er dog sædvanlig skedt og skeer endnu med Herrens Mirakler, saa hvor man endnu kommer dem ihu, betragter man dem sædvanlig kun fra den ene Side, enten som Vidnesbyrd om Hans Almagt, eller som Tegn paa Hans Menneske-Kiærlighed, istedenfor at de skal være os et Speil for begge Dele, hvori de sammensmelte til Eet, ligesom de er Eet i Ham (GPV I, 433-434).

Grundtvig taler i sin prædiken både om den himmelske og den jordiske verden. Ifølge Grundtvigs prædiken gælder der de samme regelmæssigheder og love i de to verdener. I det følgende citat taler han om de guddommelige egenskaber, men andre steder i sin prædiken taler han om de jordiske forhold med helt tilsvarende udtryk. Grundtvigs tanke er, at den højeste værdi udgør en enhed, der egentlig ikke kan deles, men som kan anskues ud fra tre forskellige synsvinkler. Kraften, sandheden og kærligheden er dels størrelser, som ligger inden i hinanden som koncentriske cirkler, og dels tre størrelser, som til sammen danner en uløselig og udelelig enhed. Grundtvig taler her om de tre størrelser kraften eller magten, sandheden og kærligheden på samme måde, som han taler om treenigheden i artiklen "Den guddommelige Treenighed" i *Den christelige Børnelærdom*. Kærligheden bør ikke adskilles fra magten og kraften eller fra sandheden eller den sande viden om verden. Det illustrerer Grundtvig ved at forklare den sande kærlighed i form af udtrykkene "Retfærdighed", "Hellighed", "Godhed" og "Barmhjertighed". En sand form for kærlighed, som vi for eksempel kan se den hos den himmelske fader, kan ikke forstås uden i en nøje sammenhæng med og defineret inden for rammerne af "Retfærdigheden" og "Helligheden":

Men hvad jeg idag med Guds Naade vil lægge eder paa Hjerte, er at vi aldrig maae saaledes adskille Guds Egenskaber, at vi glemme, de udgør kun i og med hinanden den ene og samme Guddommelighed saa Hans Almagt og Alvidenhed, Hans Retfærdighed og Hellighed, Hans Godhed og Barmhjertighed, fattes aldrig hinanden, men at ligesom Sandhed er Sjælen, saaledes er Kiærlighed Livet i dem alle; thi naar man glemmer det, og stirrer enten paa Almagten, paa Retfærdigheden, paa Naaden, eller nogen enkelt Guddoms-Egenskab alene, da forblinder man sig selv, og skaber sig en Afgud, som er Intet i Grunden (GPV I, 434).

Grundtvig opstiller i det ovenstående citat en række sine qua non betingelser. Hvis kærlighed skilles fra eller forstås uafhængigt af magt og kraft, er der ikke tale om nogen sand kærlighed. Hvis kærlighed ikke udspringer af og er præget af en sand viden, er der ikke tale om en sand kærlighed. Hvis en såkaldt kærlighed ikke er underordnet en sand forståelse af synden og af verdens børn som

undergivet syndens og den onde djævels magt, er en sådan kærlighed kun en "Abekiærlighed", som Grundtvig kan udtrykke det i andre af sine prædikener. Hvis mennesker ikke gripes af frygt eller rædsel, når de konfronteres med den faderlige magt og kraft, eller hvis mennesker ikke gripes af frygt eller forfærdelse, når de ser og erfarer den sande, mægtige, faderlige kærlighed, har de ikke nogen sand forståelse af det, som de har oplevet. Guds kærlighed, som er et udtryk for den sande kærlighed, er frygtindgydende, og bør derfor også af jordens mennesker opleves som skræmmende og frygtindgydende.

Kærligheden kan eller bør ikke adskilles fra den sande oplysning og viden. Grundtvigs tanker i denne prædiken "7de Søndag efter Trinitatis 1840" hænger sammen med en række tanker, som man finder i hans øvrige prædikener: Kærligheden er kun sand, hvis den hænger sammen med en "Nidkiærhed" for det gode, gudelige og sande. Det onde skal bestemt ikke elskes. Det skal bekæmpes, overvindes og nedkæmpes. Gud elsker ikke "Verden", for verden er drevet af den onde djævels ånd og hader og stræber efter at overvinde lyset, sandheden, kærligheden og godheden. "Verden" er hos Grundtvig den del af virkeligheden, som befinder sig uden for den kristne menighed.

Den herskende vildfarelse, som breder sig i Danmark og i Europa omkring 1840, er, at mennesker er begyndt at tro, at de ikke kan eller bør stole på de faderlige autoriteter, og at magt, ret og godhed er helt adskilte størrelser. Heroverfor fremhæver Grundtvig det kristne evangelium, som fortæller os, at der findes en inderlig, trøstelig og glædelig indre sammenhæng mellem magt og kærlighed. Dette evangelium er trøsteligt for de små og svage, fordi det fortæller dem, at de trygt kan stole på de store og mægtige:

Og hvad der nu baade i Anledning af Dagens Evangelium, og de herskende Vildfarelser ligger os nærmest, det er den ligesaa inderlige som trøstelige og glædelige Forbindelse mellem Guds Almagt og Menneske-Kiærlighed (GPV I, 434).

Det moderne menneske har mistet forståelsen for den vidunderlige sammenhæng mellem magt og kærlighed. Det gælder ifølge Grundtvig både de sande kristne og verdens børn. Grundtvig taler om moderniteten og oplysningsfilosofien og dens politiske tænkning. I denne modernitet, som breder sig alle steder, har mennesker mistet troen på faderligheden og på, at kærligheden findes inden i den faderlige autoritet. Derfor er tiden ifølge Grundtvigs prædiken "7de Søndag efter Trinitatis 1840" præget af en tydelig svaghed, svækkelse, vaklen, forvirring, skepsis, modløshed og usikkerhed:

Ja m. V. [mine Venner] hvad enten vi betragte Menneskens Børn i Almindelighed eller dem i Særdeleshed, der frivillig bekiende Tro paa Jesus Christus, som den levende Guds Søn, da er det klart, at det levende Baand baade mellem Faderens og Sønnens Almagt og Menneske-Kiærlighed er brustet for deres Øine, saa enten stirre de udelukkende paa En af Delene eller skifteviis paa dem Begge, og deraf reiser sig paa den ene Side Størstedelen af den aabenbare Vantro, og paa den anden Størstedelen af den ligesaa aabenbare Vaklen og Modløshed, vi møde ved hvert Skridt i Aandens Verden (GPV I, 434-435).

Aldrig tidligere i verdenshistorien har der været en sådan modstand imod den – ifølge Grundtvig for ethvert samfund - nødvendige faderlige overmagt. Selvklogskaben, selvophøjelsen og selvrådigheden, som i fædrenes dage blev betragtet som en last, og som man stræbte efter at bekæmpe igennem en sund opdragelse, bliver nu i den moderne verden opfattet som en dyd:

Der har nemlig aldrig været nogen Tid, da man i Almindelighed havde en saadan Gru for enhver afgjort Overmagt, som i vore Dage, og vel kommer det ei sjelden af den

Selvraadighed man ei længer bekæmper som en Last men opklækker som en Dyd (GPV I, 435).

Det moderne menneske er præget af en umandig, svagelig og sygelig mistro til alle naturlige faderlige autoriteter uanset, om det drejer sig om de guddommelige eller jordiske, samfundsmæssige og politiske autoriteter:

Men den [den almindelige Gru for enhver afgjort Overmagt] har dog nok sin Hoved-Grund i den Alderdoms-Svagthed, og Frygtsomhed, hvoraf Menneske-Slægten nu øiensynlig lider; thi der har været andre Tider paa Jorden da Selvraadigheden var anderledes stærk, uden at man dog enten sporede den Gru for al klar Overmagt baade aandelig og legemlig, baade i Himlen og paa Jorden, ja, selv for det blotte Skin deraf (GPV I, 435).

Det moderne menneske anno 1840 er ifølge Grundtvigs prædiken blevet et offer for den ”slaviske” frygt for magten og faderligheden. Denne sygelige umandige slaviske frygt, som kommer af en falsk forståelse af den guddommelige og den jordiske virkelighed, viser sig på to måder. Den viser sig i det forhold, at moderne mennesker blindt og uværdigt underkaster sig enhver tyrannisk magthaver, og den viser sig lige modsat i ”det almindelige Skrig paa Frihed”. De stadigt mere dominerende politiske liberale kræfter hævder, at borgerne er nødt til at beskytte sig imod den herskende overmagts misbrug. Grundtvig kritiserer de liberale kræfter for helt at overse den inderlige sammenhæng mellem magt, godhed og kærlighed i det landsfaderlige styre. De moderne politiske oppositionsfolk har helt mistet tilliden til den faderlige styreform. Et godt eller idealt samfund er ifølge Grundtvig et samfund, som er præget af retfærdighed, fred og glæde, og et sådant samfund forudsætter en faderlig regering og undersåtternes tro, tillid og kærlighed til denne faderlige regering. De tendenser, som Grundtvig kan se brede sig i samtiden, er i færd med at gøre det danske samfund og de øvrige europæiske samfund til et helvede præget af den ”slaviske” mentalitet, selvklogskaben, selvrådigheden og mistroen og hadet til faderligheden:

Denne slaviske Frygt ved hvert Glimt af afgjort Overmagt, der vel er modbydeligst hos dem, den driver til at fornægte al Overmagt i Aandens Verden [og] hade og undergrave al synlig Overmagt i Legemets Verden, men er dog ogsaa sørgelig nok hos dem, der skiælvende kaste sig i Støvet overalt hvor de see, eller formode Overmagt, denne slaviske Frygt, som er den sande Kilde til det almindelige Skrig paa Frihed og paa meer og meer Sikkerhed mod Overmagtens Misbrug, den er det ingen Sag at gjøre latterlig, men synes en Umuelighed at helbrede, og dog maa den helbredes, hvis Jorden ei skal forvandles til et Helvede for os Alle, med Graad og Tænders Gnidsel, eller dog med stum Fortvivelse, og Gud være lovet, endnu er der Kraft til Lægedom hos Jesus Christus, Lægedoms-Kraft i Hans Ord og Evangelium for alle menneskelige Sygdomme, saa de ikke skal være til Døden, men Guds Søn æres ved dem (GPV I, 435).

Kristendommen indeholder de værdier og tanker om det ideale samfund, som lige nu i 1840 kan frelse Danmark ud af dets samfundsmæssige, mentale, moralske og politiske krise. Det moderne samfunds krise kan ifølge Grundtvigs prædiken ”7de Søndag efter Trinitatis 1840” kun løses ved, at det kristne evangeliums værdier vedrørende faderligheden og den trøstelige og inderlige sammenhæng mellem magt og kærlighed bliver almindelig udbredt i samfundet. Kun ved hjælp af det kristne evangelium kan der dæmmes op for den fremvoksende sygelige selvrådighed og selvklogskab. Grundtvig formulerer på denne måde en politisk teologi for Danmark og Europa i midten af det 19. århundrede. Det kristne evangelium om kærligheden fortæller de små og svage, at de kan have tillid til de store og mægtige, hvis disse store og mægtige – som det ifølge Grundtvig er

sædvanligt og almindeligt - udøver deres magt i en faderlig regering. Kun det kristne evangelium kan give de små og svage en fornyet tillid til, at samfundets magthavere stræber efter det fælles bedste og efter at gavne de små og svage i samfundet. Det kristne kærlighedsevangelium har ifølge Grundtvigs prædiken et stærkt politisk potentiale og indeholder en klar teori om de mest centrale værdier i det gode samfund.

Kærligheden driver frygten ud. Grundtvig taler i sin prædiken om den svagere parts naturlige frygt og rædsel for den stærkere part både i de himmelske og i de jordiske forhold. Hvis de små og svage igen kan komme til at stole på og have kærlighed til de store og mægtige, vil de små og svage komme fri af deres frygt for overmagten. Enhver fader er over for sin søn en mægtig kæmpe, og han har eller burde have en naturlig overmagt over sin søn. En ægtemand har en naturlig overmagt over sin hustru, og enhver konge har en naturlig overmagt over sit folk. Grundtvigs tanke er, at hvis de små og svage - såsom det svagere køn eller en konges undersåtter - lever i en frygt for overmagten, er det for så vidt naturligt og rationelt. Som han siger i det følgende citat: Den stærkere part kan til enhver tid "knuse" den svagere part. Et godt samfund eller et godt ægteskab kan ikke bestå uden, at undersåtterne eller den svagere part føler en sådan naturlig og passende frygt. Men erfaringen viser os ifølge Grundtvig, at en hustru kan stole på, at der findes en faderlig velvilje og uegennyttighed hos hendes ægtemand, og at et folk kan stole på, at det har en landsfaderlig konge, som stræber efter at gavne sit folk. Erfaringen - så vel som det kristne evangelium om kærligheden - fortæller os, at der på den måde eksisterer en inderlig, glædelig og trøstelig sammenhæng mellem magt og kærlighed:

Og den Lægedoms-Kraft, som skal helbrede Trældoms-Frygten, i en vis Grad hos Alle og tilbunds hos hans sande Troende det er Kiærligheds-Ordet paa Almagtens Læber: mig ynkes hjertelig over denne Skare. Ja m. V. [mine Venner] at den eneste sande Overmagt, Almagten er menneskekærlig, det er en Sandhed som kun behøver at blive levende, for at helbrede alle Christne for Trældoms-Frygten, og for at neddæmpe den saavidt hos alle Mennesker med Hjerte, at det daglige Liv kan tilbagevinde sin tabte Rolighed; thi saaledes omgaaes jo under alle Himmelegne de Svage med de Stærke, og det svagere Kiøn med det Stærkere, som har afgjort Overmagt, uden al Frygt, naar de blot troe at Kiærlighed er forenet med Magten, og saaledes vandrede vore Fædre fra Slægt til Slægt trygge for deres Konges Ansigt, skjøndt han med sin Enevolds-Magt kunde knuse Enhver af dem, thi de troede paa Hans Kiærlighed, de modtog mange Beviser derpaa og elskede Ham igien og Kiærlighed driver Frygten ud (GPV I, 435-436).

Den "Trældoms-Frygt", som Grundtvig taler om i sin prædiken "7de Søndag efter Trinitatis 1840", er ikke en frygt for trældommen, men er den frygt, som vi ifølge Grundtvig finder hos agenter, der ikke forstår den inderlige sammenhæng mellem ret, godhed, magt og kærlighed. Trældomsfrygten er den frygt, som er karakteristisk for trælle og slaver. De fleste eller mange af den danske konges undersåtter tror eller bilder sig ind, at de er trælle. De har gjort sig selv til trælle eller ofre, og de har mistet tilliden til, at de legitime magthavere er gode, kærlige og velgørende og udøver magten for at gavne de små og svage. Det moderne menneske tror, at magthaverne er dets fjende og ikke dets kærlige fader. Det moderne menneske er angst for og mistroisk over for dem, som udøver magt. Det handler, føler og tænker på en "slavisk" måde altså som en slave over for sin herre. Det har ikke længere nogen tro, tillid eller kærlighed til dem, som er store og mægtige. Det har mistet den tillid og kærlighed til overmagtens udøvere, som mennesker ifølge Grundtvig havde i gamle dage. Årsagen er, at det moderne menneske ikke længere tror på den inderlige sammenhæng mellem kraft, magt, viden og godhed eller kærlighed. Det moderne menneske tror ikke længere på, at de,

som sidder i højheden og udøver overmagten, er i besiddelse af en højere godhed, kærlighed og viden.

Undersåterne eller de svagere agenter er ifølge Grundtvig ikke trælle, men de bilder sig ind, at de er trælle. De lever altså i en falsk bevidsthed. Derfor føler, tænker og handler de ifølge Grundtvig helt upassende, irrationelt og selvødelæggende. Det moderne menneske er blevet et ulykkeligt offer for den ”slaviske” tænkemåde og for den ”slaviske” gru og frygt for ”Overmagten”. Kærligheden er i Grundtvigs prædiken ”7de Søndag efter Trinitatis 1840” det modsatte af den ”slaviske” tænke-, føle- og handlemåde. Den ”slaviske” mentalitet fører til selvklogskab, selvophøjelse og selvrådighed altså til ukærlighed.

Grundtvig slutter sin prædiken ”7de Søndag efter Trinitatis 1840” om den inderlige og trøstelige sammenhæng mellem magt og kærlighed således:

Og kan Forbindelsen mellem Magt og Kiærlighed hvor den dog aldrig kan blive fuldkommen eller ganske sikker, berolige enhver af os, skulde da ikke den fuldkomne uopløselige Forbindelse mellem Guds Almagt og Menneske-Kiærlighed ikke berolige os alle, ei blot over Guds Almagt, men tillige over al Magt i Verden, som staaer i den Almægtiges Haand, ligesom Troen paa Enevoldskongens Kiærlighed beroliger os over Magten hos hans Tjenere og Embedsmænd! (GPV I, 436).

N. F. S. Grundtvig er den forfatter, som i det 19. århundrede mere end nogen anden gik til angreb på moderniteten og moderniseringen. Han kritiserede tidens voksende moralske opløsning, egoisme, hensynsløshed, ukærlighed og grådighed. Han kritiserede det borgerlige demokrati og den økonomiske og politiske liberalisme for kun at gavne de økonomisk store og mægtige. Det fremstormende individualistiske, liberale og kapitalistiske samfund var ifølge Grundtvigs opfattelse i færd med at nedrive alle kærlighedens bånd og derved næsten at umuliggøre den menneskelige kærlighed. I forhold hertil kæmpede Grundtvig for at bevare centrale værdier fra det gamle feudalistiske samfund. Han forsvarede en form for kollektiv ansvarlighed, social-konservatisme og anti-liberalisme med en stærk understregning af den vigtige rolle og det tunge ansvar hos statsmagtens udøvere. Ud fra et moderne eller nutidigt synspunkt er det ikke svært at se svaghederne i mange af Grundtvigs konkrete formuleringer, men hans meget omfattende kritik af moderniteten og moderniseringen er enestående i det 19. århundrede og kan stadig være en tankevækkende inspiration i en nutidig kulturdebat.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.